

KHUTBA

Fredag 01.06.12

Norsk

***Shura*-prinsippet i islam**

Shura utgjør ett av de fire hovedprinsippene på sosialpolitisk organisasjon. De andre tre er rettferdighet, likhet og menneskeverd.

Shura er også et sentralt tema i den pågående debatten blant muslimer over politisk reform. I den arabiske verden har selv de mest konservative kreftene (og de er mange og ulike) snudd – etter langvarig gjenstridighet må jeg tilføye – og anerkjenner *shura* som nødvendig i det offentlige livet. De har begynt å forstå at de må imøtekomme en del av *shura*-reformen.

Hva er *shura*-prinsippet? Slik jeg ser det, er det i hovedsak parallelt med de demokratiske prinsippene i vestlig politisk tenkning, og har lignende aspekter og nesten samme tendens og retning. Det er basert på tre grunnleggende forskrifter. Det første er at folk i ethvert samfunn har like menneske- og borgerrettigheter. Det andre er at offentlige problemstillinger best blir avgjort av flertallet. Og det tredje er at de tre andre prinsippene om rettferdighet, likeverd og menneskeverd, utgjør islams moralske kjerne. Og islams konsept om menneske- og borgerrettigheter realiseres best under *shura*-styre, både i det personlige og det offentlige.

Shura er forankret i Koranen og blir presentert som et prinsipp, ikke et system med ledelse. Det er viktig å merke seg forskjellen, for Koranen har dermed overlatt til etterfølgende generasjoner å fortsette streben mot en mer perfekt forståelse av *shura*-prinsippet.

To former for politisk konsultasjon nevnes i Koranen. I den ene blir profeten Mohammed (saws) bedt om å rådføre seg med sine følgesvenner, men å ta avgjørelsen selv til slutt. I den andre blir de troendes samfunn beskrevet som dem som (blant andre egenskaper) administrerer sine anliggender ved gjensidig konsultasjon. I den ene er konsultasjon med fullmakt, men ikke bindende; i den andre er det forordningen som utgjør selve prosessen som bindende vedtak om offentlige saker er nådd. I den ene er Profeten (saws) personlig involvert, i den andre er det samfunnet som samlet drøfter offentlige saker. Det konservative, eller reaksjonære synet på *shura* anerkjenner det bare som skjønnsmessig, ikke-bindende konsultasjon. Dette synet har de som overmodig sammenligner seg selv med Profeten, som finner mer av det som passer dem. Men det er et mer progressivt og autentisk syn på *shura* som en bindende beslutningsprosess, som får fotfeste i den moderne islamske drivkraften for reform.

Hva støtter sistnevnte posisjon? Hva er det i islamsk rettsvitenskapelig struktur som favoriserer en bredere- enn en snevrere tolkning av *shura*? Svaret finner man ved å gå gjennom noen grunnleggende islamske forskrifter som sjelden blir tatt hensyn til i diskusjoner om politisk islam. Jeg bruker her begrepet «grunnleggende» med vilje, og innser at dette begrepet ufortjent har fått et dårlig rykte når det brukes i sammenheng med islam. Jeg bruker det uansett, for de rettslige forskriftene det gjelder er mer enn en ytre enhet i islamsk rettsvitenskap. Ved å forstå disse forskriftene i sammenheng med en generell struktur, tror jeg at man kan begynne å forstå fylden og sammenhengen i det islamske perspektivet for ledelse. Jeg skal sitere de opprinnelige arabiske betegnelsene for disse begrepene, og deretter oversette det til engelsk.

Islam fastslår at «rida al awam» er en allmenn enighet, en forutsetning for å etablere en legitim politisk autoritet, og ijthad jama'i – kollektiv rådslagning, en nødvendighet til korrekt forvaltning av offentlige anliggender. Utover det så fastslår islam «mas'uliyah jama'iyyah» - kollektivt ansvar, for å opprettholde samfunnets offentlige goder. Og ved å erklære at alle er likeverdige foran Gud, fastslår islam likhet for loven; å hevde likhet foran Gud og ulikhet blant oss selv er hykleri. Ved å avvise menneskets underdanighet til noen andre enn Gud, fastslår islam frihet som menneskets naturlige tilstand, og dermed blir frihet innenfor lovens rammer en islamsk forpliktelse. Omar ibn Al Khattab snakket mye om islams iboende motvilje mot alt som krenker personlig frihet: «Når (antyder med hvilken rett)... når gjorde du folk til slaver, vel vitende om at de ble født frie av sine mødre?»

Dette er et autentisk islamsk standpunkt som understreker en samlet enighet, kollektiv rådslagning, felles ansvar, personlig frihet, rettferdighet, likhet og den enkeltes verdighet, og er alle innenfor *shuras* styresett. Grundig og objektiv fortolkning av islam, viser at islam avviser alle former for diktatorisk autoritet eller privilegium; det avviser arvelige regler, for ingen bestemt avstamning har monopol på kompetanse og integritet.

Ummah er bundet sammen av et felles moralsk syn og forpliktelse til å gjøre det som er riktig, og skyr det som er galt. Betydningen ligger i mangelen på rasistisk, territorial, politisk eller annen utelukkelse. *Ummah* omfatter hele den muslimske befolkningen, hvor de enn lever på jorden, inkludert folk i muslimske land som ikke formelt er muslimer, men lever i fred med islam. Den fjerde kalifen Ali ibn Abi Talib ga Malik ibn Al Ashtar Al Nakha'i instruksjoner da han ble guvernør i Egypt, på den tiden var Egypt mer kristent enn muslimsk. Ali skrev: «Malik, jeg sender deg til et land som har hatt både rettferdige og urettferdige herskere, folk vil dømme deg på samme måte som forgjengerne. La derfor gode gjerninger være dine sanne verdier. Disipliner deg selv og ikke begjær det som ikke er rettmessig ditt. Tren hjertet til å ha medfølelse med folket, elske dem og være gode mot dem. Oppfør deg ikke som et glupsk dyr som tar deres forsyninger, for det finnes to folkeslag; dine brødre i religion og/eller de er dine medmennesker.»

Så kommer begrepet *khilafa*, som betyr Guds delegering av myndighet til *ummaen*, for å opprettholde fred, rettferdighet og fremgang på jorden. Konseptet er universelt ved at hvert enkelt medlem av *ummaen* er juridisk forpliktet til å sikre forsvarlig gjennomføring av delegert myndighet. Denne kollektive forpliktelsen kan bli skikkelig oppfylt gjennom folkestyre, og blir dermed konstitusjonelt obligatorisk i islam. Absolutt herredømme tilhører Gud, men herredømme på jorden har Han delegert til *ummaens* folk, gjennom fullmakten til *istikhlaf*. Hvis man samlet påbyr det rette og forbyr det gale, vil *ummaen* fortsette, og oppnå enestående høyder i menneskelig utvikling. *Bay'ah*-forskrifter er i utgangspunktet en form for valg eller bekreftelse av *khalifa*, eller øverste leder. Det består av to trinn: *bay'ah khassah*, som er ensbetydende med en nominasjonsprosess gjennom privat konsultasjon. Og *bay'ah a'mmah*, som er en samlet enighet om den nominerte. Siden aksept ble vist ved å ta den *khalifa*-utpekte i hånden, så kunne de som var uenige avstå fra håndtrykket. Meningsforskjeller er anerkjent som en politisk rett.

Vi har nå kommet til *shuras* fjerde og sentrale konstitusjonelle prinsipp. Det er to viktige ting her: Roten til ordet *shura* er *shawr*, eller råd, og betyr gjensidig konsultasjon i videste omfang – en kollektiv rådslagning der alle parter utveksler råd. Begrepet *shura* må holdes atskilt fra begrepet *istishara*, som betyr at en side søker råd fra en annen, og fra begrepet *tashawur*, som betyr gjensidig konsultasjon, men på en mindre skala enn tenkt i *shura* som et landsdekkende medarbeiderdemokrati. I Oman, der jeg kommer fra, ble nåværende forsamling kalt al Majlis al istishari, og bare noen år senere byttet de navn til majlis al shura og påberopte seg dermed en mer demokratisk holdning.